

українську націю, яка й надалі активно боротиметься за свої права, за право самостійно й ні від кого незалежно порядкувати на своїй землі» [5].

Досить емоційно оцінював історичне значення Української революції М. Шаповал. Найголовнішим він вважав те, що після багатовікового гноблення нація пробудилася до життя, стала на шлях відродження: «Велика Революція, як історичне явище, має для українського народу виключну вагу. Передовсім у ній народ знайшов своє ім'я. Украдене ворогом ім'я наше вернулось. Тепер кожний селянин і робітник знає, що він українець. Це великий здобуток революції. Але що більш! По цілім світі прокотилось і прогриміло ім'я України, що змучена і окрадена повстала до боротьби за своє людське право. Кілька років цілий світ чув і чує й тепер ім'я України, це веде до того, що світ таки пізнає справу нашу, визнає її за справедливую і своєю опінією підтримуватиме існування України як рівноправного члена всесвітнього суспільства. Наша справа, наше ім'я вже не загине» [7].

Реальним досягненням став потужний потяг нації до широкомасштабного, всеосяжного відродження, що позитивно позначилося на етнічній еволюції української спільноти, відкрило їй шлях до формування повноцінної сучасної політичної нації [6]. Безперечно, важко переоцінити набутий під час Української революції досвід. Народ немов почув гучний поклик до історичної дії, переконався, що він може впливати на власну долю. «А хіба не є найбільшим чудом революції, що широкі маси зрозуміли і відчули свою силу? – риторично запитував М. Шаповал. – Старий, тисячолітній переляк минув, і тепер поневолені трудові маси знають, що вони величезна сила життя, що проти їх не втримається жодна інша сила, коли вони організуються і разом захотять» [7].

Чи не знаходите ви ситуацію 1917–1921 рр. дещо схожою з теперішньою? Нині в Україні ті самі проблеми. Але тоді революція об'єднала Україну. «Це була велика, вро-

чиста, єдина в своєму роді історична маніфестація солідарності всіх гілок українського народу. Вона не лише справила велике враження на всіх учасників, а й почала нову добу в житті народу. Ця заява солідарності всього народу раз і назавжди знищила ... духовний кордон між його вітками. З тієї хвилини вже жодному ворогові українського народу не вдасться жодними засобами той штучний кордон наново поставити. І в цьому велика заслуга творців Акту соборності 22 січня 1919 року» [3].

Кожен дістане свій урок з історії. Але ми маємо пам'ятати: українське національне відродження відбувалося й відбувається в гармонії з соціальним визволенням. Тож із вірою в серці, з великим напруженням сил нам потрібно підняти нашу державу, об'єднати й відродити нашу Україну!

Джерела

1. Андрієвський В. З минулого. – Берлін, 1923. – Т. 2. – Ч. 2. – С. 102.
2. Гошуляк І. Л. Проблема соборності українських земель у добу Центральної Ради // Український історичний журнал. – 1997. – С. 26.
3. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття. – К., 1994. – С. 270.
4. Павлюк О. Дипломатія незалежних українських урядів (1917–1920). – К., 2002. – С. 1, 30, 33, 44, 46–48.
5. Петлюра С. Статті. – К., 1993. – С. 188–189; Вибрані твори і документи. – С. 165.
6. Солдатенко В. Ф. Українська революція 1917–1920 рр. – К., 1999. – С. 884–885.
7. Шаповал М. Велика революція і українська визвольна програма. – Прага, 1928. – С. 251.
8. Шлях. – 1919. – 29 жовтня.
9. <http://www.history.org.ua/LiberUA/Book/Kudlaj/7.pdf>
10. <http://www.mfa.gov.ua/data/upload/publication/mfa/ua/8005/univformat800.jpg>

Суб'єктність особистості в контексті політичної гри

Євгенія ЛИТВИН,
аспірантка Інституту соціології
НАН України

Терміном «суб'єктність» позначають у дослідженнях соціально-ціннісні якості особистості, які необхідно формувати в процесі суспільної взаємодії.

Вважається, у демократичному суспільстві вибори і є виявом суб'єктності як активності виконавця соціальної діяльності, котрому не байдуже майбутнє країни. Суб'єктність включає також характеристику активності, що вияскравлює інтенційність суб'єкта, або «соціальний, діяльнісно-перетворювальний спосіб буття людини». Оскільки суб'єкт теоретично мислився як уособлення цілераціональності, втілення рефлексивності та свободи.

Але першою ознакою залишається об'єктивне усвідомлення цієї дійсності. Однак більшість людей, через певну соціалізацію, не відповідають високим вимогам раціональності. Отож суб'єкт нехтується як такий, сприймається як маса, зобов'язана грати за певними правилами, але водночас не впливати на результати гри, зокрема політичної, що є своєрідним міфом для маси. Міфом про товариства, котрі протистоять, критикують, звинувачу-

чують одне одного. Насправді, між всіма партіями та їхніми лідерами, праві вони чи ліві, немає жодної відмінності. Усі вони представники однієї еліти, яким після розпаду СРСР вдалося закріпитися на політичному та бізнесовому олімпі.

В історії, зазначимо, були випадки, коли сили при владі кардинально змінювали рух історії. Приклади – фашизм і комунізм.

Кожна партія прикривається своєю ідеологією, застосовуючи свої політичні технології для маніпуляції, апелюючи до моральних цінностей громадян, поєднуючи це з критикою інших політичних сил.

І влада, і опозиція чудово взаємодіють, насолоджуючись привілейованим статусом.

У результаті досягнень науково-технічної революції та інтегративних процесів глобального масштабу в свідомості людей починають відмирати міфологеми, які склалися історично й які розділяли людей за етнічною, релігійною, ідеологічною ознаками. На перший план виходить забезпечення людини ресурсами для підтримання життєдіяльності. У нашій ситуації ліберально-демократична система, побудована на принципі конкуренції, як економічної, так і політичної, починає відігравати деструктивну роль, гальмуючи оптимальне освоєння ресурсів людством. Політична гра на сучасному етапі набуває особливо гіпертрофованих форм.

Нині на політичному олімпі не може з'явитися сила, яка мала б заперечити правила політичної гри, оскільки демократична політична система є складовою ліберально-демократичної ієрархії. Лише зміна системи може змінити правила.

Французький соціолог П. Бурдьє вказує на момент певної ілюзорності соціальної реальності, за якої суб'єкт не є вільний від структури [1]. З одного боку, тоді, коли він сприймає цей світ «зсередини», діючи ніби самостійно, а насправді латентно скерований структурою, з другого – коли він дивиться на світ неначе «ззовні», як на арену власної життєдіяльності, і бачить картину, що є лише індивідуальним поєднанням соціальних уявлень. Водночас сам індивід не тільки не осмислює, ба, навіть не переживає жодного відчуття ілюзорності й у цілковитій відповідності до теореми В. Томаса сприймає себе як реального продуцента реальних змін, бо коли люди визначають ситуації як реальні, останні є реальними за своїми наслідками.

Викристалізована ліберально-демократична політико-економічна система (найоптимальніша арена життєдіяльності сучасного індивіда) перемогла альтернативні моделі суспільної організації, приміром, такі, як фашизм і комунізм, створює певну модель включення індивіда в процеси прийняття рішень концептуального характеру. Ліберальна демократія декларує так звану свободу – свободу підприємництва та свободу вибору.

Досліджуючи проблему свідомого вибору індивіда під час політичних баталій, розглянемо особливості ліберально-демократичної свободи вибору й так звану політичну надбудову суспільства. Декларативно закріплено, що кожна людина має право обирати і бути обраною. Однак, якщо ретельніше дослідити цей механізм, побачимо, що насправді в цій, начебто демократичній, системі можуть бути обраними лише представники правлячого класу, або ті, хто відображає його інтереси. Політична виборча система є міфологемою, котра декларує рівність і загальнодоступність, а натомість є безальтернативною. Сенс існування цієї системи – цементування класового статус-кво. Система змушує людину обрати певну позицію з уже наперед запрограмованих. Але насправді в межах ліберально-демократичної системи всі партії та їхні програми, хоч би як декларативно вони відрізнялись, є цілковито ідентичними по суті. Отже, людина, граючи в цю гру, не здогадується, що во-

на обирає ліберально-демократичну модель суспільного устрою. Останнім часом науковці сходяться на думці, що ліберально-демократична модель суспільного устрою вичерпала себе та веде людство до серйозних дестабілізаційних процесів соціального й економічного характеру. З огляду на це, чи не варто пересічному виборцеві замислитися над своїм справжнім включенням у процеси прийняття рішень концептуального масштабу?

В Україні політична гра ведеться одночасно на двох рудиментарних фронтах. Перший проходить за так званою етнічною нормою: політична гра спекулює на національних відмінностях. Другий задіює політекономічне поле. У результаті, коли ще не остаточно викристалізувався правлячий клас (люди, котрим належить приватна власність на засоби виробництва), політична гра ведеться не за класичними канонами, якими не передбачаються зміни соціального характеру, а хаотично. При цьому навіть не всі безпосередні творці гри розуміють її справжній сенс, що полягає в закріпленні й цементуванні ролі правлячого класу в економічній системі.

Суб'єктність людини в даному разі у тому, щоб індивід, котрий є глядачем цієї гри, не лише позиціонував себе в ній, а й усвідомлював усі її правила. Необхідно розуміти її походження, структуру та сенс. Не сподіватися на порятунк з боку певної політичної сили, а розуміти механізми функціонування цього театру. Тим паче сьогодні відкрите суспільство К. Поппера перетворюється на «надвідкрите», де завдяки віртуалізації «розчиняється» звичне природне середовище, соціальний простір водночас універсалізується та фрагментується. Новий простір об'єднує людей, розсіяних по світу, але пов'язаних єдиним інформаційним простором, новими засобами комунікації, узагальненим символом яких стає «велике павутиння». Насамперед це звільнення людини від того, що Ч. Кулі називав «підступною владою оточення». Сто років тому людина майже цілком належала безпосередньому оточенню й опиратися його тиску могла, лише підтримуючи зв'язок із «великим світом» через книжки, особистісне спілкування й за допомогою уваги. При цьому «малий світ» у впливі на homo sapiens мав очевидні переваги саме завдяки своїй безпосередності, наочній реальності. Людина мала тут, так би мовити, особистий контроль над дійсністю. А перебуваючи у віртуальній реальності, вона може отримати звідти інформацію про всі елементи життєвого світу, задовольняючи цікавість, дістаючи підтвердження власних цінностей і краще розуміючи саму себе порівняно з іншими [2].

Нині в суспільстві виокремлюються групи з різним рівнем розвитку особистісної суб'єктності, які демонструють різне ставлення до життя.

Отже, суб'єктність – це здатність індивіда до соціальної дії, адекватного усвідомлення навколишньої дійсності і себе у ній, після чого він стає активним стратегом своєї діяльності, розрізняючи реальні, а не нав'язані мотиви. Водночас суб'єктність є здатністю до індивідуальної творчої активності. Головні якості суб'єктності – єдність усвідомленої осмисленості життя та волі, яка виражає цю осмисленість.

Джерела

1. Шматко Н. «Габидус» в структуре социологической теории // Журнал социологии и социальной антропологии. – 1998. – Т. 1. – № 2. – С. 60–70.
2. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. – К.: Інститут соціології НАН України, 2004. – 400 с.